

3. Керимов В.Э. Бухгалтерский управленческий учет: учеб. для вузов / В.Э. Керимов. – М.: Дашков и К, 2014. – 484 с.

4. Куликова Л.И. Международные стандарты финансовой отчетности. Нефинансовые активы организации: учеб. пособие для вузов / Л.И. Куликова. – М.: Магистр, 2015. – 400 с.

О. А. Іващенко,
*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

СТАТИСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДОПОМОГИ: ПРОБЛЕМА ВСТАНОВЛЕННЯ БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ КРАЇНИ-РЕЦИПІЄНТА ТА СТРАТЕГІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇНИ-ДОНОРА

Якщо взяти за гіпотезу твердження про те, що уряди країн-донорів виражають волю своїх народів, то відповідна функція корисності від надання допомоги іншим країнам буде включати в себе показник національних доходів, безпеки, ступеня підтримки діаспори, а також певні цивілізаційні установки (як, наприклад, сприяння міжнародному розвитку, зменшення голоду та/чи бідності на планеті). Наприклад, така функція корисності від надання іноземної допомоги може бути представлена формулою:

$$U(x, s, p) = F(x) + Y(s) + Z(p) \quad (1)$$

де x - доходи населення за вирахуванням податків, s - рівень безпеки (з урахуванням військових загроз ззовні), p – змінна, що характеризує зменшення бідності на планеті.

До даної формули можуть бути додані пояснюючі змінні, пов'язані з обсягами допомоги A , що виділяється цією країною-донором. Хоча б вже тому, що військові витрати і допомога розвитку – це статті витрат одного і того ж бюджету. Тоді пояснюючі змінні функції корисності x , s і p будуть залежати не тільки від допомоги A , а й від ВВП на душу населення V і чисельності населення N даної країни-донора, від рівня її військових витрат M і військових витрат її потенційних супротивників M_B і т.д. Тому можна розглядати залежність функції корисності U вже від цих змінних. Відповідно, за умови знаходження максимуму цієї функції, тобто прирівнявши нулю похідні від неї, отримаємо систему рівнянь, звідки можна знайти оптимальні значення тієї ж допомоги A^* і військових витрат M^* . Природно, вони будуть виражатися як якісь функції від аргументів функції корисності виду $A^*(N, V, M_B)$. У найпростішому випадку можна вважати, що видаткова частина бюджету складається тільки з A і M , тобто сума A і M буде константою, а отже залежність від M не є детермінуючою. Таким чином, навіть чисто формально обсяг допомоги буде залежати від факторів, не пов'язаних з

загальнолюдськими цінностями. Скажімо, просто з бюджетного обмеження слідує збільшення допомоги при зменшенні військових витрат. Однак можлива й інша ситуація, коли допомога насправді надається в значній мірі з метою підірвати міць супротивника, і тоді при зменшенні військової загрози обсяг допомоги буде зменшений. Тому щоб зрозуміти мотивацію країн-донорів, необхідний економетричний аналіз розглянутої вище залежності.

Як правило, його проводять в рамках лінійно-логарифмічної моделі з рівнянням типу «aid equation», тільки тепер в якості пояснюючих змінних в його правій частині використовуються характеристики країни-донора, а не реципієнта. Наприклад, розглядається залежність допомоги i – тої країни-донора в рік t від трьох пояснюючих змінних, що характеризують ситуацію в ній самій: V , N , і M_B . Крім того, нерідко враховується залежність від допомоги, наданої в попередній рік. Це пов'язано з тим, що витрати на допомогу в поточному році багато в чому зумовлені параметрами бюджету, а він затверджується у попередньому році. В результаті модель набуває оновленого вигляду:

$$\ln A_{it} = a_i + \beta_0 \ln A_{i(t-1)} + \beta_1 \ln V_{it} + \beta_2 \ln N_{it} + \beta_3 \ln M_{Bt} + U_{it} \quad (2)$$

де U_{it} — випадкова добавка.

Тут мається на увазі, що військові витрати країн-противників M_{Bt} впливають як на параметри всього бюджету країни-донора, так і на «стратегічну» складову наданої нею допомоги. П. Салліван [1] для оцінки коефіцієнтів моделі використала дані по 17 країнам-донорам за період з 1970 по 1997 рр. Оскільки в основному це країни, що складаються в НАТО чи в інших військових блоках разом з США, то в якості країн-противників для них нею розглядалися країни – лени організації Варшавського договору. Відповідно під M_{Bt} розумілися їх сумарні витрати на оборону в рік t .

Якщо проводити оцінювання просто по всій вибірці, вважаючи параметри моделі однаковими для всіх країн-донорів, то всі коефіцієнти, крім β_2 , виявилися статистично значущими навіть при рівні довіри 99%, причому $\beta_3 = 0,07 > 0$. Це підтверджує гіпотезу про те, що частина допомоги прямує з метою зменшення для себе військової загрози. Найбільше значення (0,69) отримано для β_0 , що свідчить про консервативність політики надання допомоги. Для коефіцієнта β_3 отримана оцінка 0,49. Вона показує, що із зростанням доходів населення в країні-донорі обсяг допомоги зростає повільніше, ніж у випадку лінійної залежності. Таким чином, можна зробити висновок, що допомогу не можна розглядати як предмет розкоші, витрати на які різко зростають із зростанням доходу. Швидше тут ближче аналогія з товарами першої необхідності, для яких характерна низька еластичність попиту.

Розрахунок показав, що якщо всі змінні задати на рівні їх значень в 1989 р., а значення M_B міняти відповідно з реальними даними (зменшення військових витрат країн – членів Варшавського договору з 214 млрд. дол.

США в 1989 р. до 32 млрд. дол. США в 1997 р.), то розмір допомоги країн-донорів монотонно зменшується за розглянутий проміжок часу на 30%.

Оцінки коефіцієнтів для окремих країн помітно відрізняються. Однак у цьому випадку оцінювання проводиться для кожної країни окремо, а це означає, що використовуваний обсяг вибірки в кожному випадку в 17 разів менше, ніж для всіх країн разом, що веде до істотного зменшення статистичної значущості отриманих оцінок. Так, залежність допомоги від військової загрози при рівні довіри 99% значима тільки для США і Фінляндії, незначна як для Німеччини, так і Італії (вона не значима навіть при рівні довіри 90%). Остання обставина частково пов'язано з великою мінливістю обсягів допомоги цих країн в різні роки. У той же час залежність від ВВП країни-донора, що виражається значенням коефіцієнта β_1 , залишається статистично значущою при високому рівні довіри майже для всіх країн. Для великих країн-донорів, які мають військові бази в країнах-реципієнтах, аналогічно можна вивчати залежність обсягів допомоги від масштабу їх військової присутності в цій країні. У ряді робіт [2;3;4] така допомога розглядається як одна з форм міжнародної корупції.

Зрозуміло, в якості факторів, що впливають на розподіл допомоги розвитку, можуть виявитися і такі, які насправді взаємопов'язані між собою, що ускладнює аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Наприклад, більшість країн ОПЕК – це держави з переважно мусульманським населенням, тому може розглядатися як кореляція обсягів допомоги таким країнам з поставками нафти з них в країну-донор, так і кореляція з часткою населення, що сповідує іслам. У цьому випадку можна обмежуватися формальним економетричним дослідженням, необхідно доповнити його аналізом економічних, політичних і навіть соціологічних аспектів проблеми. Те ж стосується виявлення зв'язків між допомогою розвитку і такими факторами, як зростання тероризму в країні-донорі або інтенсивність міграції з країни-реципієнта. Зрозуміти, які з цих факторів є визначальними, а які – просто кореляційно пов'язані з ними, не впливаючи, по суті, на саму допомогу, – досить складно. Такого роду завдання вирішується, наприклад, в роботі Дж. Лауда, де аналізуються причини непропорційно великої допомоги ісламським країнам в 1980-2000 рр. Зауважимо, що говорити про чисто релігійних причинах тут навряд чи можна, адже більшість донорів – це західні країни, де більшість населення сповідує християнство.

Список пояснюють змінних залежить від специфіки розв'язуваної задачі. Якщо є підстави вважати, що суттєву роль відіграє допомога сусіднім країнам, то в економетричній моделі необхідно враховувати відстань між країною-донором і країною-реципієнтом. Відповідно, якщо можна припустити претензії країни-донора на «життєвий простір», то в якості однієї з змінних у правій частині рівняння регресії треба використовувати площу території країни-реципієнта. Якщо для донора може становити інтерес населення країни-реципієнта (як потенційні мігранти), то розглядається залежність від чисельності населення цих країн. Нерідко враховуються і такі

змінні, як обсяг експортно-імпортних операцій між донором і реципієнтом, поставки нафти від конкретного реципієнта даним донору, поставки зброї від донора до реципієнта. У цих випадках вже не можна обмежитися формальним побудовою однієї економетричної моделі для всієї вибірки даних або навіть дослідженням даних по окремих донорах. Облік деталей двосторонніх відносин потребує вивчення так званих діадних зв'язків, що в даному випадку означає перебір всіх можливих пар донор – реципієнт.

У роботі Е. Райнерта [5] на основі такого типу дослідження, наприклад, показано, що країни-донори надають на 62% більше допомоги тим реципієнтам, з якими вони знаходяться в будь-яких союзах або альянсах. Аналогічно ті донори, чий експорт в дану країну-реципієнта становить не менше 10% її імпорту, поставляють туди на 17% більше допомоги, ніж інші країни-донори. Цікаво, що з поставок зброї була отримана зворотна залежність: країна-донор надає більше допомоги тим країнам, куди вона не постачає зброю. Можливо, це пояснюється тим, що військова допомога і допомога розвитку в цьому випадку виступають як такі, що заміщують одна одну (за аналогією з альтернативними товарами в економіці). Негативним опинився і коефіцієнт регресії при інтенсивності міграції з країни-реципієнта. Це означає, що тим країнам, звідки багато приїжджає мігрантів, допомога з боку даного донора в середньому виявляється менше, ніж іншим реципієнтам. Тут також можна припустити ефект заміщення, пов'язаний з грошовими переказами мігрантів, що працюють на свою батьківщину. Крім того, населення західних країн-донорів зазвичай негативно ставиться до збільшення чисельності мігрантів і тому виступає проти збільшення витрат на освіту і медичне обслуговування у країнах походження мігрантів. З іншого боку, в ряді розвинених країн витрати на соціальне забезпечення мігрантів настільки великі, що дешевше було б за рахунок коштів донора допомагати їм налагодити життя у себе на батьківщині, обмежуючи тим самим міграцію. Цікаво, що діадний економетричний аналіз динаміки зміни допомоги ісламським країнам виявив її зв'язок і з тероризмом: при рівні довіри 90% значимо збільшення допомоги країні походження терориста після вчинення ним теракту в країні-донорі. Очевидно, це пояснюється прагненням з одного боку зменшити там рівень бідності, яка сприяє поширенню екстремістських настроїв, а з іншого – просто профінансувати боротьбу з тероризмом в даній країні.

Таким чином, треба визнати, що в багатьох випадках допомога розвитку надається не стільки в інтересах розвитку країни-реципієнта, скільки з метою досягнення стратегічних інтересів країни-донора. Як правило, в якості таких цілей виступає зміцнення її економічної та військової могутності. Гіпотези про переважання міркувань культурної чи релігійної близькості народів при виділенні допомоги, як правило, не підтверджуються.

Нерідко в якості узагальнюючого показника допомоги, наданої конкретній країні-реципієнту, використовується не її сумарний обсяг A , що надійшов протягом року (або іншого часового проміжку), а сама кількість

проектів N, які спрямовані на надання допомоги цій країні і початок яких припадає на цей рік. Таким шляхом простіше виявити, наприклад, зв'язок між наданням допомоги та голосуванням на користь країни-донора в Раді безпеки ООН.

Список використаних джерел:

1. Sullivan P. US Military Aid and Recipient State Cooperation [Electronic resource] / P. Sullivan, T. Tessman, X. Li // Foreign Policy Analysis. – 2011. – vol. 7. – P. 275–294 – Mode of access: <https://pdfs.semanticscholar.org/bf4e/e4125c4d788098a9fc326cb32856b49df5b7.pdf>
2. Axelrod M.C. Aid as Leverage? Understanding the U.S.-Egypt Military Relationship [Electronic resource] / M.C. Axelrod. – Mode of access: <https://lauder.wharton.upenn.edu/wp-content/uploads/2015/06/Axelrod.pdf>
3. Zaidi S.A. Who Benefits From U.S. Aid to Pakistan? [Electronic resource] / S. Akbar Zaidi. – Mode of access: http://carnegieendowment.org/files/pakistan_aid2011.pdf
4. Azam J.-P. Foreign Aid vs. Military Intervention in the War on Terror [Electronic resource] / J.-P. Azam, V. Thelen. – Mode of access: https://www.tse-fr.eu/sites/default/files/medias/doc/wp/dev/wp_dev_61_2009.pdf
5. Reinert E. Development and Social Goals: Balancing Aid and Development to Prevent “Welfare Colonialism” [Electronic resource] / E. Reinert. – Mode of access: http://www.un.org/esa/desa/papers/2006/wp14_2006.pdf

В. В. Капінос,

*студент освітнього ступеня «магістр»,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність теми полягає в тому, що для ефективної діяльності підприємства, забезпечення його ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, ключову роль відіграє достатній обсяг фінансового забезпечення його діяльності та ефективне використання фінансових ресурсів.

Сутність поняття «фінансове забезпечення» у різних джерелах економічної науки трактується по-різному та висвітлюючи дане поняття з різних підходів до нього: як потік фінансових ресурсів, як метод фінансового механізму і як сукупність складових елементів.

Можна виділити відповідні ключові ознаки тлумачення сутності поняття «фінансове забезпечення»: функція інвестування через фінансові форми; елемент фінансового механізму; основний метод фінансового впливу